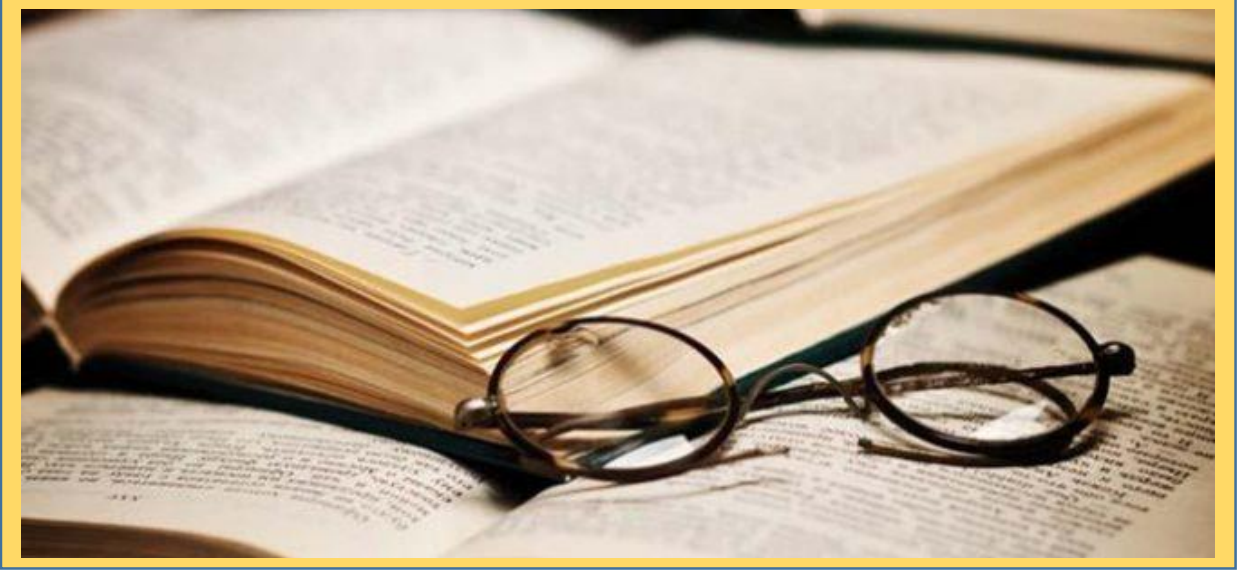

12. SINIF GİRİŞ ÜNİTESİ

EDEBİYAT İLE FELSEFE ARASINDAKİ İLİŞKİ

Konusu insan olan ve dili araç olarak kullanan edebiyatın felsefe, psikoloji, coğrafya gibi pek çok bilimle ilişkisi vardır. Bir şair ya da yazarın görüş ve düşüncelerinin felsefi bir görüşle uzaktan veya yakından bir ilişkisinin olması kaçınılmazdır. Edebî bir eser ortaya koyan sanatçı da eserlerine bu görüş ve düşüncelerini yansıtacaktır. O yüzden edebiyatla felsefe birbiriyle sıkı bir ilişki içindedir.

EDEBİYAT İLE PSİKOLOJİ VE PSİKİYATRİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Edebiyat, insan yaşamını konu alır; bu nedenle edebiyatla psikoloji sıkı bir ilişki içindedir. Edebiyatın kimi türlerinde örneğin gerçekçi hikâyelerde, romanlarda, oyunlarda; psikolojik bir olayın içinde yaşayan insanın betimleme ya da ruhsal çözümlemesi yapılır. Böylelikle edebiyatın bilim, psikoloji ve psikiyatriyle ilişkisi ortaya çıkar.

DİLİN TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDEKİ DEĞİŞİMİNİ ETKİLEYEN SEBEPLER

Bir toplumu millet yapan bağların en güçlüsü dildir. Dil; bireyleri milletine, yurduna, geçmişine sıkı sıkıya bağlar. Kuşaktan kuşağa aktarılarak gelen dil, bireyi geçmişle gelecek arasındaki zincirin halkası durumuna getirir. Toplumdaki siyasi, sosyal, kültürel değişimler; teknolojinin getirdiği yenilikler de toplumla sıkı bir ilişki içinde olan dile, dolayısıyla konuşma ve yazı diline yansır.

İLK ÖRNEKLERDEN GÜNÜMÜZE TÜRKÇENİN ÖNEMLİ SÖZLÜKLERİ

Sözlük bir dilin ya da birden çok dilin söz varlığını, söyleyiş biçimleriyle ve yazımlarıyla veren; kelimenin başka kelimelerle oluşturduğu söz öbeklerindeki anlamlarını ve değişik kullanımlarını gösteren bir söz varlığı kitabıdır. Sözlükler bir toplumun kültürel, sosyal, siyasi yaşamından izler de taşır. Bir toplumun diline, dolayısıyla genel sözlüğüne bakarak o toplumdaki değişimleri, gelişmeleri takip edebilmek mümkündür.

Türk dilinin ilk sözlüğü, Kâşgarlı Mahmud'un yazdığı Divanü Lügâti't-Türk'tür. Türk topluluklarının dili, edebiyatı, yaşayışı ve âdetleri üzerine yirmi yıla yakın malzeme topladıktan sonra Bağdat'a gelen Kâşgarlı, 1072 yılında yazmaya başladığı eserini 1074 yılında tamamlayarak Halife Muktedî Biemrillah'a sunmuştur. Divanü Lügâti't-Türk, bütün Türk illerini ve dillerini kapsayan, bin yıl öncesinin Türk toplulukları hakkında önemli bilgiler içeren kaynak eserdir.

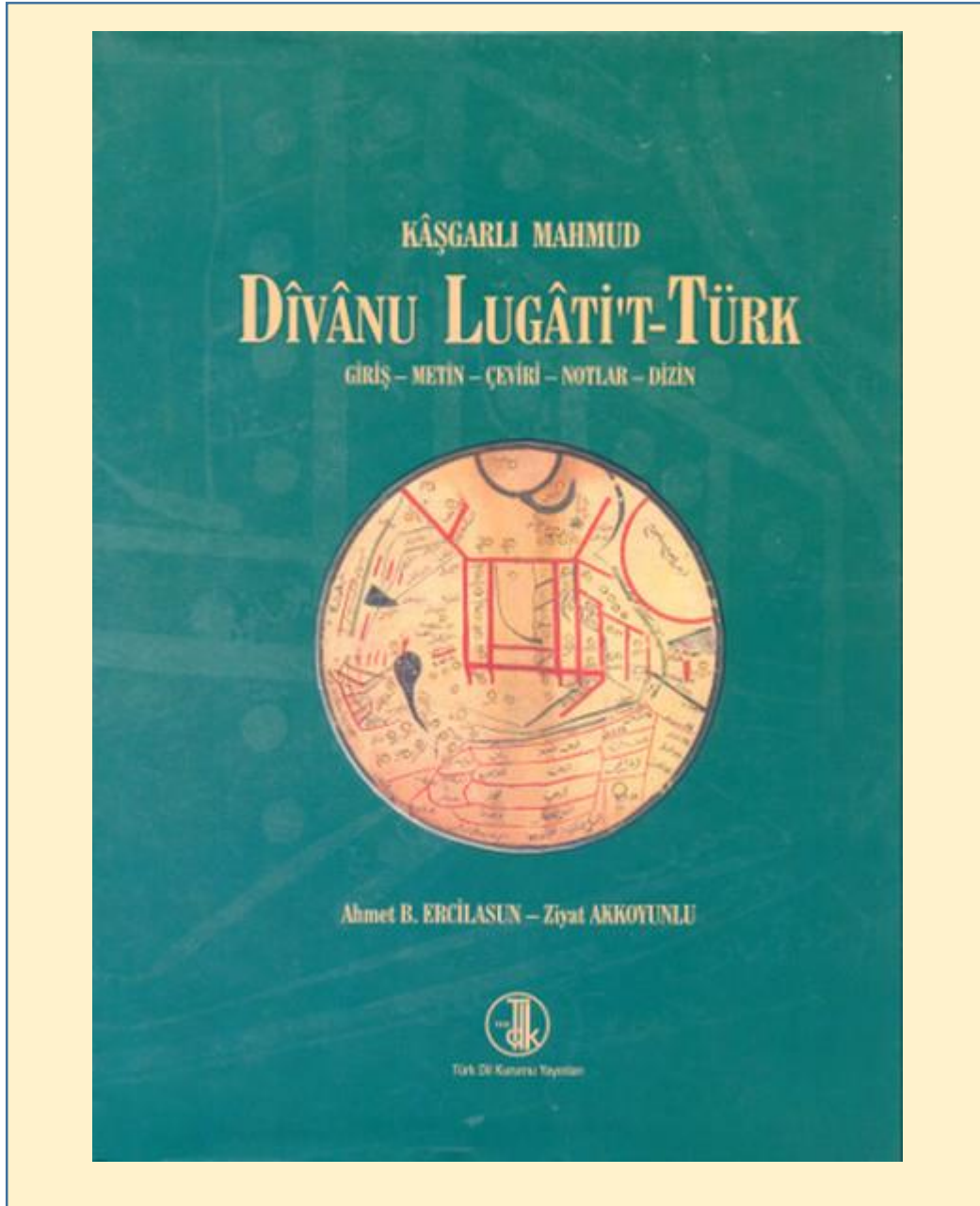
Türk yazı dillerinin, lehçelerinin ve ağızlarının dil özelliklerini belirleyen, dokuz bin civarındaki söz varlığını derleyerek bir araya getiren Kâşgarlı Mahmud Arapça kökenli dīvān sözünü 'sözlük' anlamında kullanmıştır. Arapça kökenli luġāt ise 'sözcük, kelime, söz; sözlük' anlamlarının yanı sıra 'dil, her kavmin konuştuğu dil' anlamını taşımaktadır. Kaşgarlı Mahmud bu sözün teklik biçimini değil de çokluk biçimi olan luġāt sözünü 'her Türk topluluğunun konuştuğu dil' anlamında olmak üzere eserine ad yapmıştır.

Divanü Lügâti't-Türk'ten yaklaşık altmış yıl sonra ise Harezmi sahasında hazırlanmış olan Mukaddimetü'l-Edeb, Arapça öğrenmek isteyenlere yararlı olabilecek bir eserdir. Türk asıllı olmakla birlikte Arap sözlükçülük geleneğinde önemli bir yere sahip olan Zemahşeri'nin yazdığı bu eser, Harezmi Türkçesi için dil malzemesi içermektedir.

Karadeniz'in kuzeyinde yaşamış olan Kuman (Kıpçak) Türklerinin söz varlığı ve sözlü edebiyat ürünleri ile ilgili derlemelerden oluşan Codex Cumanicus'un XIII. yüzyıl sonlarında hazırlandığı sanılmaktadır. Kumaların dil malzemesinin Latin harfleriyle ortaya konulduğu eserin ilk bölümü Kuman Türkçesinin söz varlığı ile birlikte dil bilgisi kurallarından oluşmaktadır. İtalyanlar tarafından hazırlanmış olabileceğinden 'İtalyan bölümü' diye adlandırılan eserin bu bölümünde Latince sözcüklerin Farsça ve Kıpçakça karşılıkları verilmiştir.

Türkçeden Türkçeye sözlükler ise XVIII. yüzyıldan itibaren hazırlanmaya başlanacaktır. Mehmed Esad Efendi'nin Lehcetü'l-lügat (XVIII. yüzyıl), James W. Redhouse'un Müntahabat-ı Türkiyye (1842) ve Müntahabat-ı Lügat-ı Osmaniyye (1852), Ahmed Vefik Paşa'nın Lehce-i Osmani (1876) ve nihayet Şemseddin Sami'nin Kamus-ı Türki (1900) adlı sözlükleri Türk sözlükçülüğünün en önemli ürünlerinden yalnızca birkaçıdır. Bunlar içerisinde Kamus-ı Türki kendisinden sonra hazırlanan pek çok sözlüğe kaynaklık etmiş, sözlükçülüğümüzün dönüm noktalarından olmuştur.

Türkçe Sözlük: Türk Dil Kurumunun ilk baskısını 1945'te yayımladığı ve bugüne kadar on bir baskısı yapılan Türkçe Sözlük günümüz Türk sözlükçülüğünün temel eserlerinin başında gelmektedir. Türkçenin söz varlığını ortaya koyacak bir sözlük hazırlanması düşüncesi, Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin 12 Temmuz 1932 günü kuruluşuyla birlikte gündemde yer almaya başlamıştır.

CUMHURİYET
SONRASI ŞİR

«ŞİR, SÖYLEMEKTEN
ZİYADE BİR SUSMA İŞİDİR.»

AHMET HAMDİ
TANPINAR

* CUMHURİYET DÖNEMİ'NDEKİ TOPLUMSAL DEĞİŞİMLER EDEBÎ TÜRLERİN HEPSİNE YANSI MIŞTIR.

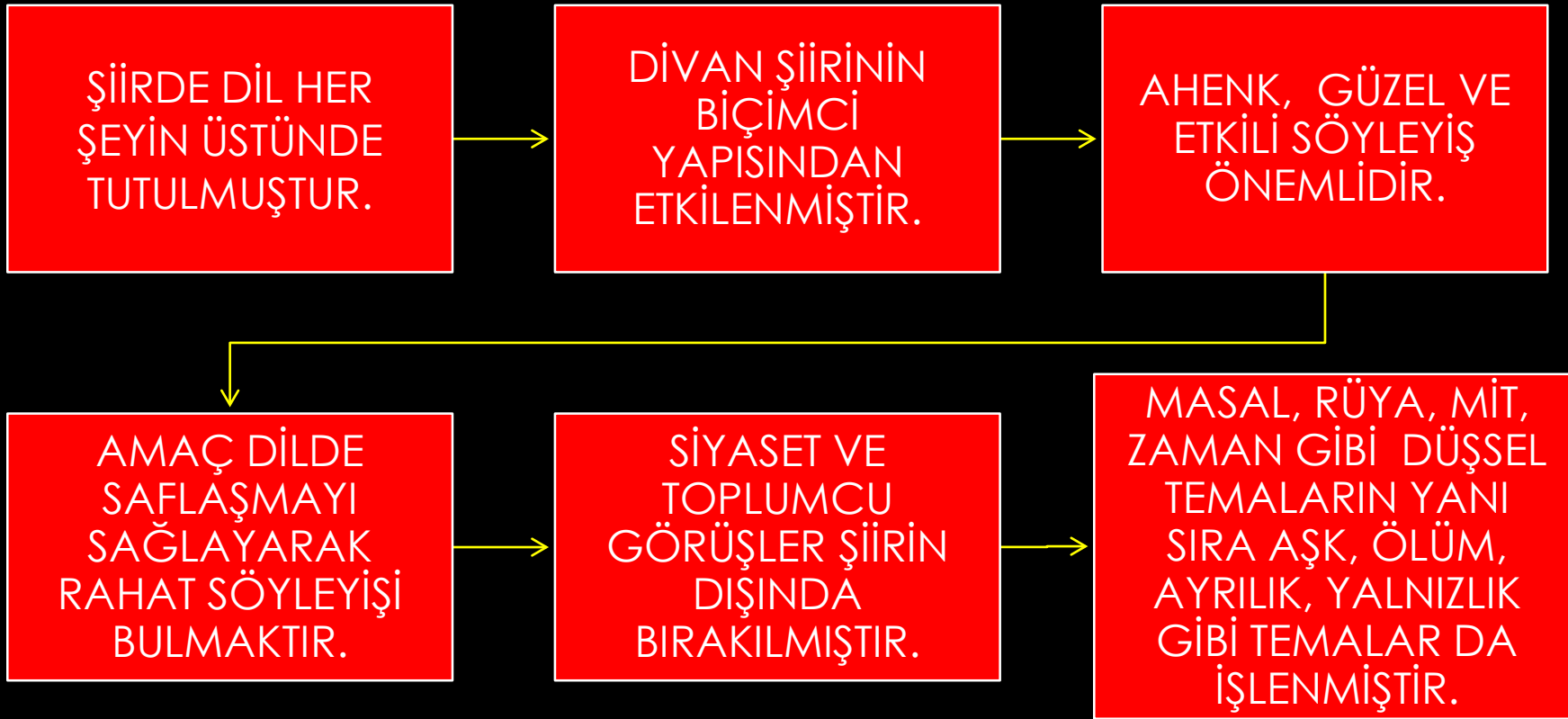
* ŞİİR DE BU TOPLUMSAL DEĞİŞİMLERLE BERABER DEĞİŞİP GELİŞMİŞTİR.

* CUMHURİYET DÖNEMİ ŞİİRİNDE BİRBİRİNİ İZLEYEN, BİRBİRİNE TEPKİ OLARAK DOĞAN, GELİŞEN FARKLI ŞİİR ANLAYIŞLARI ORTAYA ÇIKMIŞTIR.

*TÜRK ŞİİRİNİN HEM İÇERİK HEM DE ŞEKİL YÖNÜNDEN KÖKLÜ BİR DEĞİŞİKLİĞE UĞRAMASINA ZEMİN HAZIRLAYAN BU ANLAYIŞLARDAN BİRİSİ SAF ŞİİR ANLAYIŞIDIR.

CUMHURİYET DÖNEMİ SAF ŞİİR ANLAYIŞI

SAF ŞİİRİN ÖZELLİKLERİ

SAF ŞİR SANATÇILARI

ŐİRSELLİĐİ sadece ölçü ve kafiyenin gücünde değil imgelerin yeniliği, tazeliği,

Şiirde seğtikleri kelimelerin oluşturduğu ses ve uyum zenginliğinde aramışlardır.

Saf şiir anlayışı, Türk edebiyatında özellikle 1940-1960 yılları arasında

AHMET
HAMDI
TANPINAR

NECİP
FAZIL
KISAKÜREK

ASAF
HALET
ÇELEBİ

CAHİT
SITKI
TARANCI

AHMET
MUHİP
DIRANAS

FAZIL HÜSNÜ
DAĞLARCA

BEHÇET
NECATİGİL

gibi sanatçılarla önemli bir şiir geleneği hâline gelmiştir.

NECİP FAZİL KISAKÜREK

Şiirlerinde “lirizm, mistisizm, gizem, büyü, rüya, hayal” gibi estetik ve metafizik öğelere yer vermesinden dolayı saf şiir anlayışı içinde kabul edilmektedir.

Şairin şiirlerini biçimsel olarak mükemmel kılma isteği, ahenk ve ses değeri yönlerinden de sürekli arayış içerisinde olması onu saf şiir anlayışına yaklaştırmıştır.

Yazdığı şiirlerde insanın evrendeki yerini araştırmış; madde-ruh problemlerini önemsemiş ve iç âlemin gizli duygu ve tutkularını kaleme almıştır.

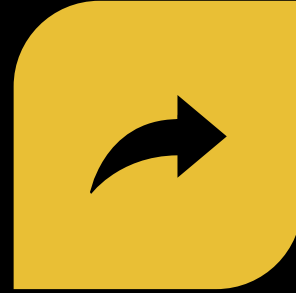
Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde “modern-mistisizmin kurucusu” olarak kabul edilmektedir. Sanatçı, özellikle ilk dönem şiirlerinde hece ölçüsünü güçlü bir ahenk ögesi olarak kullanmıştır.

Sanat görüşünü ortaya koyduğu “Poetika” adlı yazısında şiiri “Allah’ı sır ve güzellik yolundan arama işi.” şeklinde tarif etmiştir.

ÖNCÜLÜĞÜNÜ YAHYA
KEMAL BEYATLI VE AHMET HAŞİM'İN YAPTIĞI SAF ŞİİR
ANLAYIŞININ OLUŞMASINDA FRANSIZ EDEBİYATINDA
ORTAYA
ÇIKAN **SEMBOİZM** AKIMININ ETKİSİ VARDIR.

SEMBOİZM, ŞİİRDE
GERÇEKÇİLİĞİ SAVUNAN
PARNASİZM AKIMINA BİR
TEPKİ OLARAK XIX. YY.İN
SONLARINDA ORTAYA
ÇIKMIŞTIR.

SEMBOİST SANATÇILAR,
ŞİİRDE KENDİ İZLENİMLERİNE
AĞIRLIK VERMİŞLER; BİÇİMİ,
ANLAM KAPALILIĞINI, AHENĞİ,
MÜZİKALİTEYİ HER ŞEYDEN
ÜSTÜN TUTMUŞLARDIR.

DUYGULARI
KELİMELERİN SES
DEĞERİYLE
SEZDİRME, ONLARIN
ŞİİRLERİNİN BAŞLICA
ÖZELLİKLERİDİR.

SEMBOUZME GÖRE

Dış dünyadan algıladıklarımız dış gerçekliğin kendisi değil onlarla ilgili birtakım izlenimlerdir.

Bu da kişiden kişiye değişen bir olgudur.

Bu durum şairin algılarını kendi iç dünyasına çevirmesini sağlar.

Ancak onlar iç dünyalarını simgelerle anlatmışlardır.

Açıklığa değil kapalığa, anlatmaya değil sezdirme ve telkine yönelmişlerdir.

DÜNYA EDEBİYATINDA SEMBOİZMİN ÖNCÜ İSİMLERİ

Charles Baudelaire (Şarl Bodler)

Arthur Rimbaud (Artür Rembo)

Paul Verlaine (Pol Verlen)

Stephane Mallarme (Stefan Malarme)

Paul Valery (Pol Valeri)

TÜRK
EDEBİYATINDA
ŞİİRLERİNDE
SEMİBOLİZM
AKİMİNİN
ETKİLERİNİN
GÖRÜLDÜĞÜ
SANATÇILAR

Ahmet Haşim

Ahmet Hamdi Tanpınar

Cahit Sıtkı Tarancı

Ahmet Muhip Dıranas

TOPLUMCU GERÇEKÇİ ŞİİR

BİR DÜŞÜNCEYE VE İDEOLOJİYE BAĞLI KALARAK HALKIN ÇEKTIĞİ SIKINTILARA VE YOKSULLUĞA DEĞİNEN, KİMİ ZAMAN İNSANLARA ÇÖZÜM YOLLARI GÖSTEREN, TÜM İNSANLIĞIN MUTLU OLACAĞI GÜZEL BİR GELECEĞE İŞARET EDEN ŞİİR ANLAYIŞIDIR.

1

TOPLUMCU GERÇEKÇİ ŞAIRLER ŞİİRLERİNDE, O GÜNE KADAR DEĞİNİLMEMİŞ KONULARA VE KAVRAMLARA YER VERMİŞLERDİR.

2

“HALKÇILIK, KÖYCÜLÜK, HÜMANİZM” GİBİ FİKİRLER BU SANATÇILARI ETKİLEMİŞTİR.

3

TOPLUMCU GERÇEKÇİLERE GÖRE SANAT, TOPLUMU SADECE YANSITAN BİR AYNA DEĞİLDİR; AYNI ZAMANDA TOPLUMU DEĞİŞTİRECEK ARAÇLARDAN DA BİRİDİR.

4

NÂZİM HİKMET, CUMHURİYET DÖNEMİ ŞİİRİMİZDE TOPLUMCU GERÇEKÇİ ŞİİR ANLAYIŞININ İLK TEMSİLCİSİ KABUL EDİLİR.

1940'lı yıllarda toplumcu gerçekçi tarzda şiiirleriyle tanınan şairler Hasan Hüseyin Korkmazgil, Ahmed Arif, Enver Gökçe, A. Kadir, Rifat Ilgaz, Ceyhun Atif Kansu, Ömer Faruk Toprak, Attilâ İlhan gibi isimlerdir.

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYAT'INDA TOPLUMCU GERÇEKÇİ ŞAİRLERİN İLK KUŞAĞI NÂZİM HİKMET KUŞAĞI OLARAK ADLANDIRILAN VE İLHAMİ BEKİR TEZ, ERCÜMENT BEHZAT LAV, HASAN İZZETTİN DİNAMO, NAIL V., VA-NU GİBİ ŞAİRLERDİR.

BU KUŞAK ŞAİRLERİN ESERLERİNDE NÂZİM HİKMET'İN ŞİİRLERİNİN İÇERİK VE BİÇİM ÖZELLİKLERİNİN ETKİLERİ ÖNE ÇIKMIŞTIR.

NÂZIM HIKMET

Cumhuriyet Dönemi şiirimizde toplumcu gerçekçi şiir anlayışının ilk temsilcisi kabul edilir. Bu şiir anlayışının önemli özellikleri; biçimde “serbest şiir” anlayışını kullanmak ve yaygınlaştırmak,içerikte ise ideolojik ve siyasal konuları işlemektir.

Şiirlerinde ritmik ve zengin yapıyla birlikte “ses” ögesi önemli yer tutar. Etkili kafiyeler, durakların başarılı kullanımı bu ses yapısının başlıca özellikleridir.

Divan ve halk şiirinin birçok ögesini de şiirlerinde başarıyla kullanmıştır.

Divan, halk ve Batı edebiyatı nazım şekillerinin ölçü, kafiye, mısra kümelenmesi gibi kurallarını dikkate almayan; Batı’dan alınan bir nazım biçimi olan serbest nazmı Türk edebiyatında kullanan önemli isimlerden biridir.

Fütürizm

Edebiyatta fütürizmin kurucusu Marinetti'dir (Marinetti). Fütüristler sanat anlayışlarını 1909 yılında Figaro gazetesinde yayımladıkları bir bildiriyle ortaya koymuşlardır.

Özgürce seçilen kelimeler, kuralsız anlatım, otomatik yazı fütüristlerin kullandıkları biçimsel öğelerdir.

Fütürizm bu nitelikleriyle dadaizm ve sürrealizm akımlarını da etkilemiştir.

Fütürizm; modern hayatın hareketliliğini, ilerlemeyi, değişimi ve hızı yüceltmıştır.

Fütürist sanatçılar; sanatın, hareketsizliği değil hızı, dinamizmi ve makineyi anlatması gerektiğini savunmuşlardır.

Nâzım Hikmet, fütürizmin Rus edebiyatındaki önemli temsilcileri arasında sayılan Mayakovski'den etkilenerek Türk edebiyatında bu akımın özelliklerinin görüldüğü şiirler yazmıştır.

MAVİ HAREKETİ

Maviciler olarak da anılan bu edebî çevre, adını 1952-1956 yılları arasında Ankara'da 32 sayı çıkan Mavi adlı dergiden almıştır.

Attilâ İlhan 1950'li yıllarda Mavi dergisi çevresinde gelişen Mavi Hareketi içinde yer almıştır.

Dergi çevresinde özellikle 1950'li yıllarda hikâyeleriyle dikkat çeken Orhan Duru, Ferit Edgü, Tarık Dursun K., Tahsin Yücel, Demir Özlü, Ahmet Oktay gibi isimler yer almıştır.

MİLLÎ EDEBİYAT ANLAYIŞINI YANSITAN ŞİİR

Cumhuriyet'ten önce ortaya çıkan Millî Edebiyat anlayışı Cumhuriyet kurulduktan sonra da etkisini devam ettirmiştir. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda "Millî Edebiyat Anlayışını Yansıtan Şiir" olarak adlandırılan bu gelenek, folklor ve milliyetçilik gibi iki önemli kaynaktan beslenmiştir.

Millî Edebiyat anlayışını sürdüren sanatçılar ve ortaya koydukları eserler "Memleket Edebiyatı" adıyla da bilinmektedir.

Millî Edebiyat anlayışını sürdüren şairler içerisinde "folklor"dan en çok yararlanan temsilcilerden biri Ahmet Kutsi Tecer'dir. Şairin şiirlerinde, bu kuşağın eserlerinde genel olarak öne çıkan ve halk şiirinden alınan biçimsel özellikler önemli yer tutmuştur. Hece ölçüsü, nazım şekilleri, halkın konuştuğu sade dil, bu kuşağın şiirlerinde kullanılmaya devam etmiştir.

MİLLÎ
EDEBİYAT
ANLAYIŞINI
YANSITAN
ŞAİR
KUŞAĞI

ARİF NİHAT
ASYA

ÖMER
BEDRETTİN
UŞAKLI

ZEKİ ÖMER
DEFNE

AHMET KUTSİ
TECER

BEHÇET
KEMAL
ÇAĞLAR

İBRAHİM
ALAETTİN
GÖVSA

ORHAN ŞAİK
GÖKYAY

NECMETTİN
HALİL ONAN

KEMALETTİN
KAMU

GARİP ŞİİRİ VE ŞAIRLERİ

Garip şairleri, kendilerine yöneltilen eleştirilere karşı nasıl bir şiir anlayışını savunduklarını ortaya koymak için Garip adlı kitaplarına “Garip Bildirisi” olarak tanınacak ön sözü eklemişlerdir.

Garip akımı içinde yer alan şairler Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat Horozcu'dur.

Akım, adını üç şairin şiirlerinin yer aldığı ve 1941 yılında yayımlanan *Garip* adlı kitaptan almıştır.

Garip akımı, daha sonra “Birinci Yeni” adıyla da anılmıştır.

Garip şairleri geleneksel şiirde yer alan kafiye, redif, ölçü gibi öğelerin önemsiz olduğunu savunmuşlardır. Onlara göre edebî sanatlar ve konuşma dilinden farklı, süslü bir edebiyat dili gereksizdir.

Bu anlayışa göre şiir, halkın konuştuğu sade dille ve halka ait söyleyişle yazılan ve anlamı öne çıkaran bir nitelikte olmalıdır.

Garip şairlerine göre şiir, sıradan insanları ve onların hayatını konu edinmeli; sanattan, süslü söylemlerden uzak olmalıdır.

İKİNCİ YENİ ŞİİRİ VE ŞAİRLERİ

Anlaşırlık yerine kapalılık, somut yerine soyut kavramlar gelmiştir.

Bu anlayıştaki şairler anlamdan kurtulmak, soyutluğu sağlamak için duyulmadık yeni kelimeler üretme yoluna gitmişlerdir.

Yeni tamlamalar uydurup kelimeleri temel anlamlarından uzak bir anlam örgüsü içinde kullanmaya ağırlık vermişlerdir.

Bu şairler şiirde benimsedikleri dille, yaşanan gerçekler arasındaki bağlantıyı koparmıştır.

İkinci Yeni şairleri; şiiri, çağrışım yönünden zenginleştirmekle beraber toplumdan geniş ölçüde uzaklaştırmıştır.

Biçime ve imgeye öncelik veren bu anlayış, konuşma dilinden ve halk dilinin ortak değerlerinden uzaklaşmıştır.

İkinci Yeni şiir anlayışının gelişmesinde XX. yy.da ortaya çıkan sürrealizm ve dadaizm akımları etkili olmuştur.

CEMAL SÜREYA

SEZAI KARAKOÇ

EDİP CANSEVER

İLHAN BERK

TURGUT UYAR

ÜLKÜ TAMER

ECE AYHAN

SÜRREALİZM (GERÇEKÜSTÜCÜLÜK)

Sürrealizm akımının önemli temsilcileri arasında Andre Breton, Louis Aragon (Luyi Aragon), Paul Eluard (Pol Elua) yer alır.

1924 yılında Andre Breton (Andre Breton) tarafından yayımlanan bir bildiriyle akımın esasları duyurulmuştur.

Herhangi bir estetik ve ahlaki kaygıya, aklın denetimine bağlı kalmadan düşüncenin ortaya konmasını savunmuştur.

Sürrealistlerin malzemesi; aklın ve iradenin dışında kendiliğinden otomatik olarak ortaya çıkan ruhsal olaylar, rüyalar ve bilinçaltından gelen çağrışımlardır.

Sürrealizm, bu ruhsal olayları hiçbir müdahalede bulunmadan oldukları gibi aktarmaktadır. Bu yaklaşımla sürrealistler, realizme karşı çıkmışlardır.

Sürrealistler, Sigmund Freud'un (Sigmund Froyd) Psikanalist Kuramı'nın etkisiyle bilinçaltını ortaya çıkarmaya çalışmışlardır.

Sürrealistler, eserlerinde gerçekdışı olaylardan ve yerlerden bahsetmişlerdir. Onlara göre, bilinçaltının verilerini ifade etmek için alışılmış dil yetersizdir. Dile değişik, farklı bir anlatım şekli vermek gerekir.

Sürrealistler, iç dünyanın akıcı bir biçimde verilmesini engellediği gerekçesiyle noktalama işaretlerini kullanmamışlardır.

DADAİZM

1

Sürrealizme zemin hazırlayan dadaizm Tristan Tzara (Tristan Zara) ve arkadaşları tarafından Fransız edebiyatında XX. yy. başlarında geliştirilen bir akımdır.

2

Dadaizm, I. Dünya Savaşı'nın hemen ardından doğan umutsuzluk ve güvensizlik ortamının ürünüdür.

3

Yerleşik dil ve estetik kuralların tümünü reddeden bu akım, kapalılığa yönelip çağrışımları temel almıştır.

4

Fransızcada "oyuncak tahta at" anlamındaki "dada" kelimesini kendisine ad olarak seçen bu akım 1921 yılına kadar devam etmiştir.

MİSTİK, METAFİZİK GELENEĞE YASLANAN ŞİİR

SEZAI KARAKOÇ şiiirlerinde kullandığı üslup ve şekil bakımından İkinci Yeni şairleri arasında kabul edilir.

İşlediği temalar bakımından İslami gelenekte yer alan önemli şairler arasındadır.

Türk edebiyatında İslami geleneğin önemli şairlerinden Mehmet Akif Ersoy'un öncüsü olduğu bu çizgide Necip Fazıl Kısakürek ve ardından Sezai Karakoç, kendilerine özgü şiiir anlayışlarıyla sonraki kuşakları etkilemişlerdir.

Asaf Halet Çelebi, İsmet Özel, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Nuri Pakdil gibi isimler Türk edebiyatında dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran bir anlayışa sahip sanatçılardır.

Bu şairlerin eserleri, "mistik, metafizik, geleneğe yaslanan şiiir" olarak da bilinmektedir.

TOPLUMCU EĞİLİMLERİ YANSITAN ŞAİRLER

1960 sonrası toplumcu eğilimleri yansıtan Őairler, Őiirlerinde “yerleŐik dŪzene eleŐtiri, sınıfsal sorunlar, kadın, doĐa, kentleŐme sorunları” gibi temaları öne çıkarmıŐlardır.

Bu Őairler Őiirlerinde kimi zaman anlamı öne çıkaran, açık ve sade bir Ūslubu tercih ederken kimi zaman da İkinci Yeni'nin imgeli, kapalı Őiir anlayıŐından etkilenmiŐlerdir.

Cumhuriyet
Dönemi Türk
Edebiyatı'nda

İSMET
ÖZEL

GÜLTEN
AKIN

SÜREYYA
BERFE

NIHAT
BEHRAM

ATAOL
BEHRAMOĞLU

REFİK
DURBAŞ

ÖZKAN
MERT

1960 sonrası toplumcu
gerçekçi şairler olarak
tanınmışlardır.

1980 SONRASI TÜRK ŞİİRİ

1980 sonrası Türk şiirinde şairlerin genel yaklaşımı "Türk şiirinin bir bütün olduğu, bu şiirin hiçbir ayırım gözetilmeden sahiplenilmesi gerektiği" şeklindedir.

Bu dönemde "kent kimliği, şehirleşme" tema olarak öne çıkmıştır.

1980 sonrası şiir kuşağının en önemli özelliği tek bir şiir anlayışından değil, çeşitli şiir anlayışlarından söz edilebilmesidir. "Çok seslilik" bu kuşağın belirleyici özelliğidir.

1980 sonrası kuşakta politik ve toplumsal konular arka planda kalırken bireysel kaygılar ön planda olmuştur.

1980 sonrası Türk şiiri, gelişme ortamını dergilerde bulmuştur ve aynı dergide farklı şiir anlayışında şairler birlikte ürünler verebilmiştir.

Bu kuşak için önemli dergiler olarak *Üç Çiçek*, *Poetika*, *Şiir Atı*, *Fanatik*, *Sombahar*, *Broy*, *Yönelişler* dergileri sayılabilir.

1980 SONRASI ŞİR KUŐAĐINDA YER ALAN ŞAİRLER

Tuğrul Tanyol, Haydar Ergölen, Metin Celal, Lale Müldür,
Seyhan Erözçelik

Őavkar Altınel, Roni Marguiles, İhsan Deniz, Adnan Özer,
Osman Hakan A.

Akif Kurtuluş, Hüseyin Atlansoy, Enver Ercan, Turgay
Fiőekçi, Hüseyin Ferhad

Sina Akyol, Enis Batur, Őükrü Erbaő, Salih Bolat, Birhan
Keskin

Ebubekir Eroğlu, Murathan Mungan, Küçük İskender,
Metin Cengiz

Sunay Akın, Akgün Akova, Melisa Gürpınar, Ahmet
Erhan, Yaşar Miraç

CUMHURİYET DÖNEMİ HALK ŞİİRİ

Cumhuriyet Dönemi'nde halk şiiri, ilgi görmüş bir alandır.

Bunda bazı sanatçıların Millî Edebiyat zevk ve anlayışını devam ettirmek istemeleri etkili olmuştur.

Çünkü bu anlayıştaki sanatçılar (Arif Nihat Asya, Orhan Şaik Gökyay, Necmettin Halil Onan vb.) halkın geleneğinden, dilinden, ortak zevkinden vb. yararlanmışlar; böylelikle bir memleket edebiyatı meydana getirmeye çalışmışlardır.

Küçük değişiklikler olsa da Âşık edebiyatının özellikleri bu dönemde de devam etmiştir.

Yani sanatçılar; saz eşliğinde çalıp söyleme, sade dil kullanma, halk kültüründen uzaklaşmama, hece ve dörtlük nazım birimini kullanma gibi özellikleri bu dönemde de sürdürmüşlerdir.

Daha önceki yüzyıllardan farklı olarak bu dönemde şiirler, nazım şekillerinin (koşma, semai, destan...) adlarıyla anılmamış; her şiir için özel başlık kullanılmıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ HALK ŞİİRİ ÂŞIKLARI

ÂŞIK VEYSEL

ÂŞIK FEYMANİ

DAVUT SULARI

ALİ İZZET
ÖZKAN

ABDURRAHİM
KARAKOÇ

ÂŞIK DAİMİ

SEFİL SELİMİ

ŞEREF
TAŞLIOVA

MURAT
ÇOBANOĞLU

12. SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 2. ÜNİTE

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren hikâyeciliğimizin öncü isimleri Memduh Şevket Esenal, Sait Faik Abasıyanık, Sabahattin Ali, Haldun Taner gibi sanatçılar olmuştur. Bu sanatçıların açtığı yollar; birçok yazarın yeni ürünleriyle çeşitlenmiş, zenginleşmiş ve hikâyeye sanatının nitelikli örneklerinin verilmesine zemin hazırlamıştır. 1950'lerden sonra özellikle şekil yönünden yenilikler ve tema çeşitliliği, hikâyeye dünyamızda büyük gelişmeler oluşturmuştur. Tema ve şekil yönünden çeşitlenen hikâyeye türünün gelişiminde Mustafa Kutlu, Orhan Kemal, Oktay Akbal, Necati Cumalı, Orhan Duru gibi sanatçıların önemli bir yeri vardır. Cumhuriyet Dönemi hikâyeciliğinde, özellikle 1960 sonrasında, artık geleneksel anlatımın dışında gelişen bir sanat anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu dönemde bir yandan toplumcu gerçekçilik gelişirken bir yandan da yazarlar, toplumsal sorunların getirdiği tedirginlik ve bunalımları psikolojik çözümlerle okuyucuya yansıtmışlardır. Bu dönemden sonraki hikâyeye yazarlarının değişmeyen ortak özellikleri, alışılmış tema ve kurgulardan sıyrılarak yeni arayışlara yönelmeleridir.

Modernizmi esas alan eserlerde dil ve anlatımda geleneksel tekniklerin dışına çıkılarak bilinç akışı, iç konuşma, geriye dönüş gibi anlatım tekniklerine yer verilmiştir. Klasik eserlerde temel alınan olay, karakter, çevre unsurları önemsizleştirilmiş; simge, imge, bakış açısı, ironi, çağrışım önem kazanmıştır. Modern yaşamdaki bireyin bunalımı, toplumla çatışması, yalnızlığı, huzursuzluğu, topluma yabancılaşmasının anlatıldığı bu eserlerde sıradan bir zaman akışı kullanılmaz; eserdeki kişi veya kişiler aynı zaman dilimi içinde değişik zaman dilimlerini yaşar. Türk edebiyatında Ferit Edgü, Bilge Karasu, Orhan Pamuk, Adalet Ağaoğlu, Nezihe Meriç, Pınar Kür, Latife Tekin, Yusuf Atılgan gibi sanatçıların eserlerinde modernizmin izleri görülür. Sanat ve edebiyatta insanın konumunu geleneksel ölçütleri değiştirerek vermeyi amaçlayan modernizm, gerçeklikten ve toplumdan uzak değildir. Modernizm bireyden, onun iç dünyasının karmaşıklığından hareket eder ve gerçekliğe ulaşmaya çalışır. Ancak bu gerçeklik geleneksel-gerçekçi anlayışın temsil ettiği kadar yalın, düz bir gerçeklik değildir.

Küçürek hikâyeler, az sayıdaki kelimeyle yoğun anlamlar aktarma gücüne sahip olan sanatsal iletişim araçlarıdır. Küçürek hikâyenin üç önemli belirleyici özelliği vardır: Kısalık, yoğunluk ve birlik. Bu tür hikâyede anlam yoğunluğu, doku zenginliği ve biçim sıklığı dikkat çeker. Yazar, okuyucu üzerinde sanatsal bir etki yaratmak ve bu etkiyi artırmak amacıyla hikâyenin içeriğinin boyutlarını kasıtlı olarak küçültür. Bu nedenle kelime eksiltme, zaman-mekân ayrıntılarını silme ve bir durumu minyatürleştirme; küçürek hikâyelerin en çok yararlandığı anlatı unsurlarıdır. Ferit Edgü, Haydar Ergülen, Hulki Aktunç, Necati Tosuner, Vüs'at O. Bener, Murat Yalçın gibi sanatçılar küçürek hikâyeye tarzında eser veren sanatçılardandır.

ROMAN

« ROMAN HER ŞEYDEN ÖNCE İYİ SÖYLENMIŐ
BİR HİKÂYEDİR. »

HALİDE EDİP ADIVAR

«Üç İstanbul»

Yazar; eserde bir bölümünü yakın çevresinden seçtiği kahramanlarla II. Abdülhamit, II. Meşrutiyet ve Mütareke dönemlerinin İstanbul'unu anlatmıştır.

Üç İstanbul adlı eserin önemli yönlerinden biri, dönemin özelliklerini yansıtacak şekilde birçok mekâna içindeki eşyalarla birlikte yer vermesidir.

Romanda Adnan karakteri üzerinden toplumun yaşamış olduğu bu üç ayrı dönem ve bu dönemlerde meydana gelen değişim ele alınmıştır.

Bu üç dönem içerisinde toplumun her yönüyle çürümesi, romana büyük bir başarıyla yansıtılmıştır.

Romanda Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden değişik portreler yansıtılırken siyaset dünyası, töreler, kullanılan eşyalar, kültür, gelenek gibi birçok alanda İstanbul'a dair ayrıntılar da verilmiştir.

Türk edebiyatında bir kişinin ya da ailenin değişimini kuşaklar üzerinden anlatan *Üç İstanbul* gibi başka romanlar da vardır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Kiralık Konak*, Orhan Pamuk'un *Cevdet Bey ve Oğulları* bu tarz romanlar arasında sayılabilir.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda birçok yazar, roman türünde eserler vermiştir. Bu dönem romanlarında öne çıkan konulardan biri Kurtuluş Savaşı'dır

Yakup Kadri Karaosmanoğlu	<i>Yaban</i>
Halide Edip Adivar	<i>Ateşten Gömlek / Vurun Kahpeye</i>
Kemal Tahir	<i>Yorgun Savaşçı</i>
Ahmet Hamdi Tanpınar	<i>Sahnenin Dışındakiler</i>
Tarık Buğra	<i>Küçük Ağa</i>

Türk Edebiyatında Roman 1923-1950

Dönemin siyasi ve sosyal koşulları doğrultusunda toplumun değişik katmanlarında yer alan kişiler de romanlara konu edilmiştir. Toplumcu gerçekçi anlayış doğrultusunda eser veren yazarlar; romanlarında halkın, yoksul insanların, işçilerin, köylülerin sorunlarını gerçekçi bir tutumla ortaya koymuşlardır.

Bu dönem romanlarda modernist bir anlayışla bireyin iç dünyası ele alınmış ve psikolojik unsurlar kullanılmıştır. Bu anlayış doğrultusunda eser veren yazarlar, romanlarında aydınları ve onların hem iç dünyalarını hem de toplumla kurdukları ilişkileri yeni anlatım tekniklerini de kullanarak yansıtmışlardır.

Cumhuriyet Dönemi'nin önemli edebî anlayışlarından biri de roman ve hikâyede görülen, "modernizm sonrası" anlamına gelen postmodernist anlayıştır. Bu anlayış doğrultusunda verilen eserler, modern kuralların dışladığı değerleri ele alır.

Cumhuriyet Dönemi romanlarında; din, tasavvuf ve halkın geleneksel yaşamı gibi konuları İslami duyarlılıkla, farklı anlatım yöntemleriyle yansıtan yazarlar da olmuştur.

TOPLUMCU GERÇEKÇİ ROMAN

1940'lı yıllardan itibaren romanda, gerçekçiliğin bir uzantısı olarak değerlendirilen köy ve köy insanına yönelik başlar.

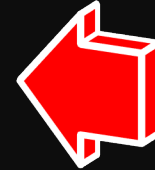
Bu tür romanlar konularını daha çok, toprağa bağlı insanların hayatlarından alır.

1950'li yıllardan sonra köylünün kente yönelişinin hikâyesini anlatan eserler yazılır.

Bu anlamda, köyden şehre doğru olan hareketi işleyen ilk yazarlardan biri Orhan Kemal olmuştur.

Eserlerinde işçi, ırgat, kâtip, müteahhit, politikacı, mahpus, gardiyan, memur, çiftçi, gurbetçi gibi kalabalık bir şahıs kadrosuna yer veren Orhan Kemal; genellikle sömürülen yoksul insanları işlemiştir.

Yazar, romanlarında hem köylüleri hem de yoksul şehirlileri anlatır. Orhan Kemal'in eserlerinde karşılıklı konuşmalar önemli yer tutar.

Orhan Kemal'in Romanı
«Bereketli Topraklar Üzerinde»

Orhan Kemal, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda toplumcu gerçekçi anlayışı benimseyen yazarlar arasındadır.

Romanda, tarımda makineleşmenin 1950'li yıllarda Çukurova ve çevresinde meydana getirdiği değişimler, emek-sermaye ve ırgat-ağa ilişkisi, köylü-şehirli farkı; Anadolu'da çalışmak için bir kasabadan Çukurova'ya gelen üç arkadaşın yaşadığı sıkıntılar çerçevesinde anlatılmıştır.

Eserde; gerek doğup büyüdüğü ortamı para kazanmak amacıyla geride bırakıp şehre gelen fabrika işçilerinin kötü yaşam koşulları gerekse Çukurova tarlalarının acımasız ortamı hareketli tasvirlerle canlandırılır.

Sosyal gerçeklerin; ırgatların kişiliği üzerinden insan gerçeğiyle birlikte uyumlu bir biçimde verilişi, insanların içinde yaşadıkları şartlarla bağlantılı olarak ele alınışı, ayrıntıların ustalıkla değerlendirilişi eserde dikkat çeken başlıca unsurlardır.

Romanda Köse Hasan, İflahsızın Yusuf ve Pehlivan Ali'nin kişiliğinde; bilinçsiz ırgatların, işçilerin zor çalışma şartlarında karşılaştıkları sömürü ve zorluklar gerçekçi bir tutumla anlatılmıştır.

Eserde Ali'nin; ekmeğini kazanmak için üstünde çalıştığı "patoz", işçilere soluk aldırılmazken ve hatta Ali'nin canına mâl olurken patronun zenginleştiği bir sistemin de simgesi olmuştur.

Toplumun belli bir kesiminin sözcülüğünü üstlenen roman, "patoz" karşısındaki çaresiz, bilinçsiz, zayıf insanı yansıtırken okura da iletmek istediği mesajı vermektedir.

Eserde kişilerin konuşmaları hem akıcılığı sağlayan hem de gerçekliğin oluşmasında kullanılan önemli bir öge olmuştur. Orhan Kemal bu eserinde kişileri yöresel ağızla konuşturup buna uygun kelime ve cümle yapılarına yer vermiştir.

*Toplumcu gerçekçi
anlayışla yazdıkları
romanlarıyla
tanınmışlardır.*

Yusuf Atılgan'ın İlk Romanı

«Aylak Adam»

Aylak Adam 'ın kahramanı C. yalnızdır. Babasından kalan mülklerin geliriyle herhangi bir işte çalışmadan yaşayan C., çağdaş bireyi bütün trajedisiyle yansıtmaktadır

C. yalnızlık, bunalım ve yabancılaşma temalarını temsil etmesiyle daha sonra yazılacak romanların benzer kişilerinin de öncülüğünü yapmıştır.

Eserde bireyin iç dünyası başarıyla yansıtılırken modern psikolojiden de yararlanılmıştır.

Romanda C.nin kadınlarla kurduğu ilişkiler, sert bir baba ve yumuşak anne/teyze kahramanlarına göndermeler yapılarak psikanalitik çözümlenmeye yaslanacak şekilde anlatılmıştır.

Aylak Adam 'da iç konuşma, geriye dönüş gibi modernizm akımının romanda sık kullandığı anlatım tekniklerine yer verilmiştir.

Romanda kahraman C. yer yer kendi zihninde geriye dönüşler yaşar ve babası, teyzesi ve annesiyle ilgili anlık hatırlamalarıyla iç dünyasının sırları hakkında önemli ipuçlarını ortaya koyar.

Modernist romancılar; eserlerinde insanlarla sağlıklı ilişkiler kuramayan, toplumsal değerlerle çatışmalar yaşayan kahramanları sıklıkla işlemişlerdir.

Modernizm akımının romanda sık kullandığı anlatım tekniklerinden olan iç konuşma; romanda kahramanın zihninden geçenlerin, anlatıcının aradan çıkarılarak aktarılması tekniğidir.

İç konuşmada genellikle gramer kurallarının tam yansıtılmadığı, günlük konuşmanın doğallığı içindeki ifadelerle oluşturulan cümleler kullanılır.

Romanlarda işlenen yabancılaşmış bireyin, bunalımlı ve karmaşık iç yapısını ortaya koymak için iç konuşma tekniğinden yararlanılmıştır.

Geriye dönüş, modernist romanlarda bireyin iç dünyasını ve psikolojisini sergilemede işlevsel olarak kullanılan anlatma tekniklerindedir.

Geriye dönüş, romanda kronolojik olarak genellikle ileriye doğru giden zamanın yer yer geriye dönüşlerle kesilmesidir.

Bu teknik klasik romandan farklı olarak modernist romanlarda ben anlatıcının yani kahraman anlatıcının bulunduğu ortamdan, içsel kopuşlarla uzaklaşmasını ve kopmasını sağlar.

Geriye dönüş tekniği bu yönüyle psikolojik öğelerin yansıtılmasında başarıyla kullanılır.

Türk edebiyatında özellikle 1950'li yıllarda örneklerini görmeye başladığımız modernist anlayışla eser veren sanatçılar arasında Oğuz Atay, Ferit Edgü, Vüs'at O. Bener, Demir Özlü gibi isimler sayılabilir.

Latife Tekin'in Romanı
«Sevgili Arsız Ölüm»

Postmodernizm akımının özelliklerinin görüldüğü bu romanda köyden kente göç, aile içi çatışmalar, bir ailenin çözülüşü gibi gerçekler farklı bir bakış açısıyla anlatılmıştır.

Romanda olaylar parça parça ve birbirinden kopuk biçimde sıralanmıştır. Okur, bilincinde parçaları birleştirir. Böylece postmodernist romanlarda sıkça rastlanan okuru metnin içine çekme, metnin bir parçası yapma sağlanmış olur.

Latife Tekin klasik romancıların zaman ve mekânı ayrıntısıyla anlatarak oluşturdukları gerçekçi havayı eserine yansıtmaz, zamanı ve mekânı belirsizleştirir. Romanda; gerçeklik duygusu uyandıran ayrıntılardan bilinçli bir şekilde kaçınılmıştır. Bu şekilde romanın kurmaca olduğu okura hissettirilmiştir.

Mizah, eserde dikkat çeken önemli özelliklerden biridir. Bir durumu abartarak gülünç hale getirmek, absürt durumlar yaratarak eğlendirmek eserin mizahi yönünü gösteren unsurlardan birkaçıdır.

Romanda zaman, mekân, olay örgüsü, karakter gibi temel öğeleri halk edebiyatına özgü bir anlatımla verilmiştir. Anlatım, masal ve halk hikâyesi gibi türlere ait unsurlarla zenginleşir. Yazar bu unsurları postmodern anlayışa özgü bir üslupla anlatır. Çünkü postmodernizm, eserin gerçekliğini kuşkulu ve sorgulanır hâle getirir.

Eserde; halk hikâyesinin özellikleriyle modern romanın özellikleri iç içe geçmiştir. Mekân ve zamanda belirsizlik, olaylar arasında neden sonuç ilişkisinin olmaması, sıra dışı olaylar, karakterlerin iç dünyasını, psikolojilerini çözümlenmekten kaçınması, somut bir dil kullanılması, karakterlerin davranışlarının betimlenmesi gibi unsurlar; metni destan, halk hikâyesi, efsane, masal gibi türlere yaklaştırır.

Yazar düş ile gerçeği kendine özgü deyişlerle canlı ve etkili bir dille anlatmıştır. Bu anlatım özellikleriyle yenilikçi olan eser, 1980'lerde gerçekçi Türk roman geleneğinin sınırlarını aşarak Türk edebiyatındaki yerini almıştır.

POSTMODERNİZM

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında 1980'den sonra postmodernizm akımı etkili olmaya başlamıştır.

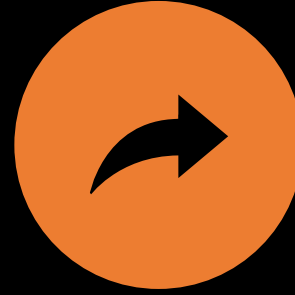
Modern sonrası anlamına gelen postmodernizme göre hayat bir oyundur.

Postmodernist romancılar; bir kısmını modernizmden devraldıkları **metinler arasılık, kolaj, pastiş, üst kurmaca, parodi** gibi anlatım tekniklerini yeni bir yorumla eserlerinde kullanmışlardır.

METİNLER ARASILIK

Modernizmde de rastladığımız metinler arasılığı, postmodernist yazarlar zenginleştirerek kullanmaya devam etmişlerdir.

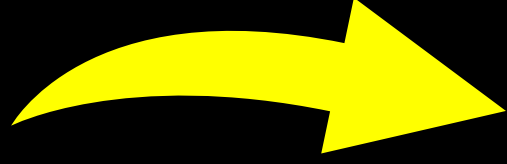
Metinler arasılık, genel anlamda bir metnin kendinden önce yazılmış metinlerle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişki kurması ve bunun eserde yansıtılmasıdır.

Parodi

Kendinden önce ortaya konmuş bir metni konu/içerik boyutunda hareket noktası alma olarak kabul edilebilir.

Pastiş

Başlı başına bir türe, tarza has üslubun, biçimin taklididir.

- Latife Tekin *Sevgili Arsız lm*'de, günümüz romancularından Gabriel Marguez'in *Yüzyıllık Yalnızlık* romanındaki doğaüstü olayları olağan ve sıradanmış gibi sunma biçiminden yararlanarak pastiş tekniğinin bir örneğini vermiştir.

ÜST KURMAÇA

Postmodernist romanların ayırt edici yönlerinden biri üst kurmacadır.

Üst kurmaca, yazma sürecinin de romanın konularından biri olarak kurgulanmasıdır.

Bu teknik, roman teorisini roman pratiği içinde göstermektedir.

Örneğin bir polisiye roman içinde polisiye roman türünün özelliklerinin de romanın içinde yer alması üst kurmacadır.

Üst kurmaca her bir romanda, yazarın belirlemesiyle farklı biçim ve yoğunlukta yer alabilir.

Üst kurmaca, postmodernist yazarların romanı oyunlaştırma isteklerine en uygun tekniklerden biridir.

Bu teknikte anlatıcı, kurmacanın etkin bir figürü haline gelerek doğrudan veya dolaylı olarak okurla iletişim kurar.

Kolaj

- Herhangi bir konuda farklı yazar, şair ya da kaynaklardan derlenen alıntıların bir araya getirilerek metne yansıtılmasıdır.

Türk
edebiyatında

İhsan
Oktaç Anar

Hasan Ali
Toptaş

Oğuz Atay

Nedim
Gürsel

Orhan
Pamuk

Bilge
Karasu

Pınar Kür

Selim İleri

İnci Aral

Buket
Uzuner

gibi birçok
sanatçının
romanlarında

postmodernizm
akımının etkileri
görölmektedir.

Kırgız Edebiyatının Önde Gelen İsimlerinden Cengiz Aytmatov'un Romanı

«Selvi Boylum Al Yazmalım»

Eserde İlyas adlı bir kamyon şoförünün köylü kızı Aysel'le birbirlerini sevmeleri, çeşitli nedenlerden ötürü ayrılmaları ve sonra yollarının tekrar kesişmesi anlatılmaktadır.

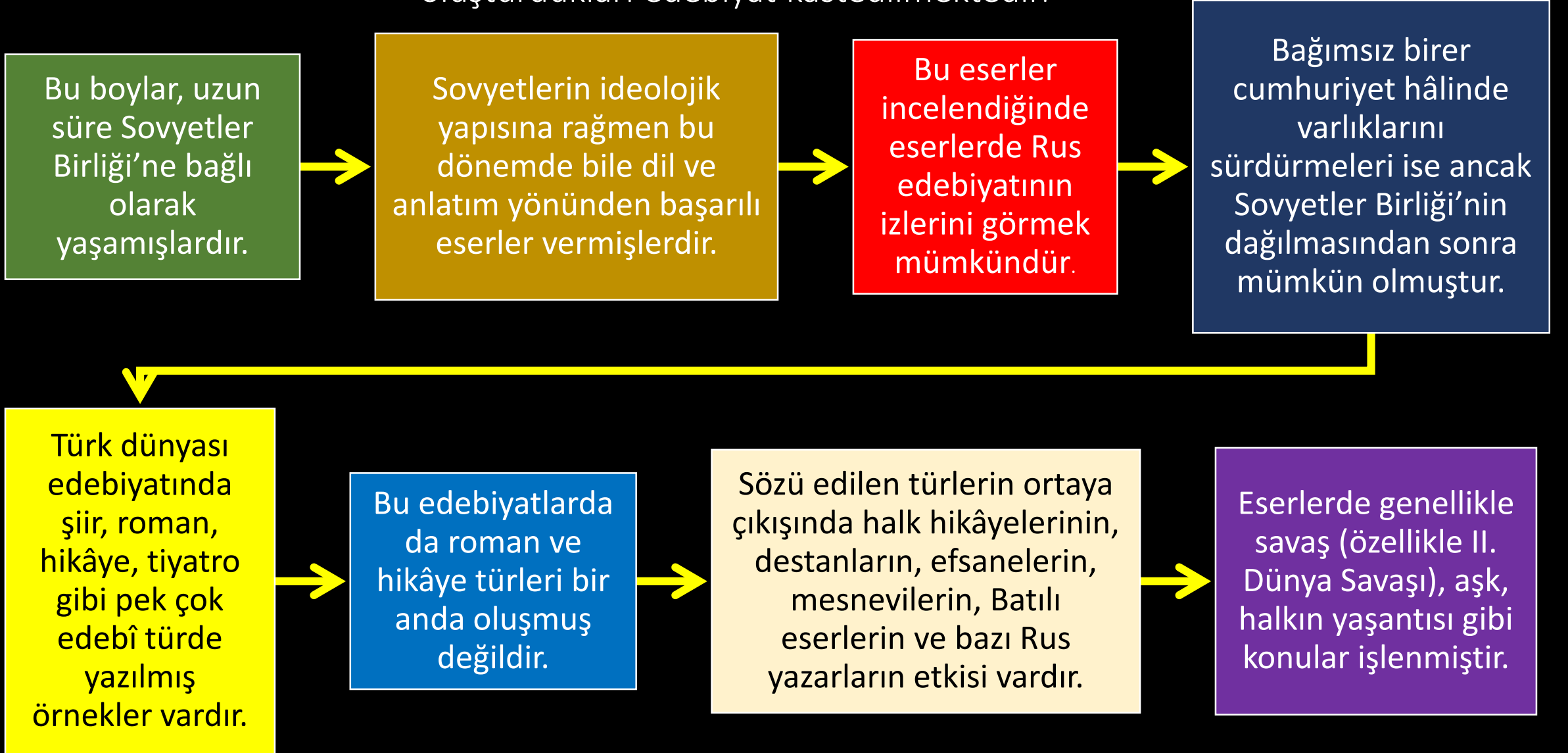
Yazar, eserinde diğer eserlerinde de olduğu gibi Kırgız halkının yaşantısından kesitler sunmuştur.

Roman, sinemaya da uyarlanmış ve Türk sinemasında büyük bir beğeniyle karşılanmıştır.

Kırgızların millî sembolü hâline gelen ve yazdıklarıyla Kırgızların adını dünya çapında duyuran Cengiz Aytmatov'un eserleri, Türkiye'de 1970'li yıllarda yayınlanmaya başlar.

Türk dünyası edebiyatı ile Türkiye dışında yaşayan Kırgız, Kırım, Türkmen, Azeri, Özbek, Tatar gibi bütün Türk boylarının oluşturdukları edebiyat kastedilmektedir.

Türk Dünyası Edebiyatının Önemli Roman ve Hikâye Yazarları

AZERİ EDEBİYATI

- Neriman Nerimanov
- İsa Hüseyinov
- Sabir Ehmedov
- Seyid Hüseyin

TATAR EDEBİYATI

- Musa Akyiğit
- Muhammed Zahir Bigi

KIRIM EDEBİYATI

- Cengiz Dağcı
- İsmail Gaspıralı

KIRGIZ EDEBİYATI

- Cengiz Aytmatov
- Ali Tokombaev

Harper Lee'nin XX. yüzyıl Amerikan Edebiyatının Klasiklerinden Olan Romanı «Bülbülü Öldürmek»

Romanda olaylar, 1930'lu yılların Güney Amerika'sında Maycomb adındaki kasabada büyüyen Scout adlı bir kız çocuğunun ağzından anlatılır.

Yer yer otobiyografik özellikler taşıyan roman, "Söylemek istediğim her şeyi bu kitabımda zaten söylemişim." diyen Harper Lee'nin tanınmış eseridir.

Harper Lee; kullandığı yalın ama çarpıcı üslubuyla adalet, özgürlük, eşitlik ve ayrımcılık gibi bütün dünyada hâlâ güncel olan konuları eserin anlatıcısı olan Scout'un büyüme hikâyesiyle birlikte aktarır.

Eserinde, iyilik ve kötülüğü Scout'un gözüyle bireysel, mahkemedeki jürinin gözüyle toplumsal düzeyde mercek altına alır.

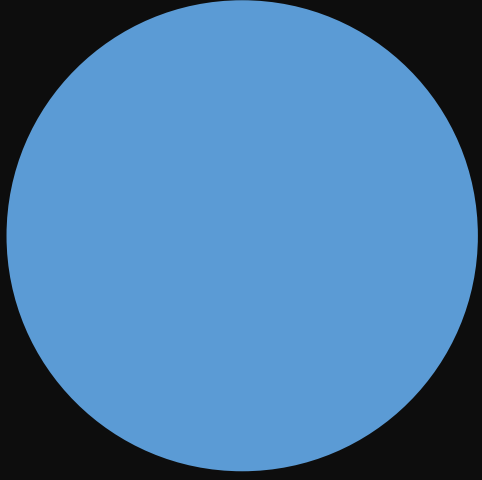
Yazar, sadece bir ten rengi farklılığının haklı olmanın önüne geçebileceğine dikkat çeker. Bülbül mecazıyla da Tom Robinson gibi sesi çıkmayan ama masum olan tüm insanları vurgular.

Bir insanın haksız yere suçlanması üzerinden gelişen olaylar; ön yargılar, ikiyüzlülük, sınıf ve ırk çatışmalarıyla beslenen küçük Amerikan kasabasının sınırlarını aşip toplumlar için adaletin ve dürüstlüğün önemini anlatan evrensel bir hikâyeye dönüşür.

Gerçeğe dayanmayan bir suçlamayla yargılanan Tom Robinson ve adaleti simgeleyen Atticus, terazinin bir tarafındayken diğer tarafında ön yargıyı ve ırkçılığı simgeleyen jüri vardır.

Küçük bir kasabada yaşanan ancak az ya da çok bütün dünyanın sorunu olmaya devam eden "ötekileştirme" sorununun küçük bir çocuğun gözüyle anlatılması bakış açısının daha saf, temiz ve samimi olmasını sağlamıştır.

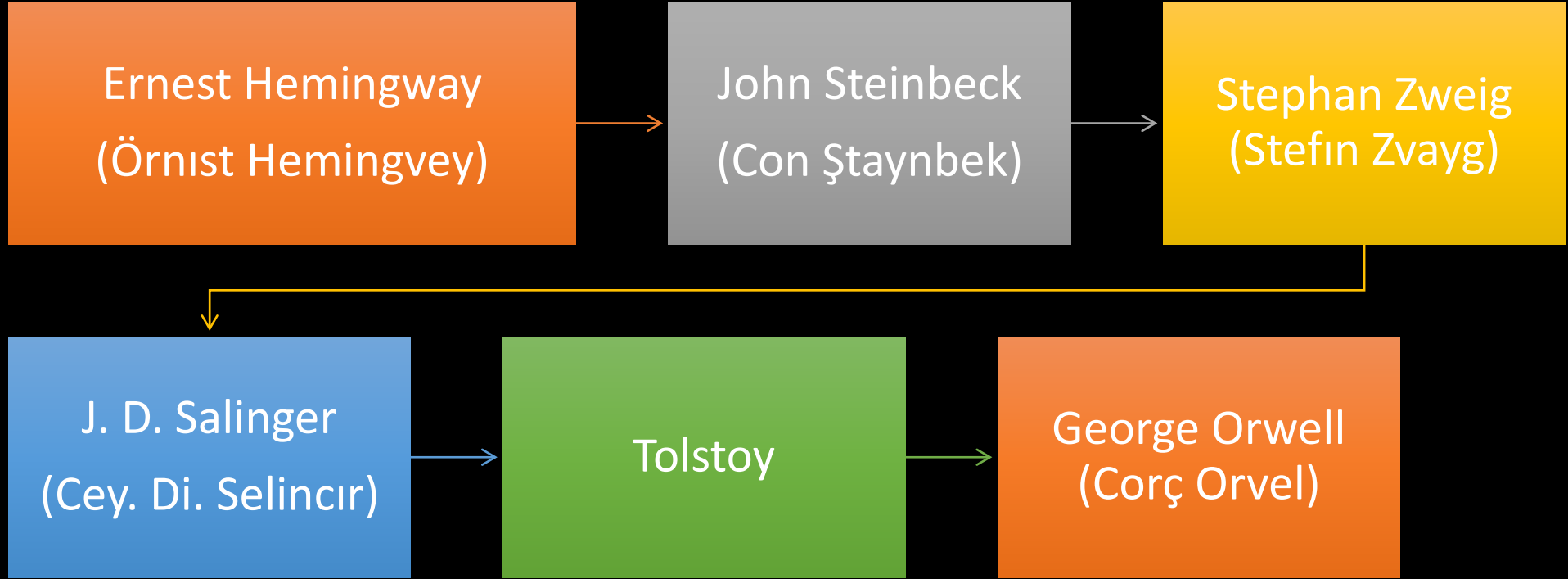
1950'lerin sonunda başlayıp 1960'lı yıllarda devam eden ve ABD'de birçok toplumsal olayın yaşandığı dönemde yazılan roman sadece ABD'de değil tüm dünyada yankı uyandırmıştır.

- Sanatçılar yaşamın anlamını, çağın genel görünümünü yansıtma eğilimine girer. Gerçeğe giden yol tek olmadığı için her ülkenin yazarları yeni arayışlar, yeni yönelimler içerisindedir.

XX. yüzyıl; dünya edebiyatında her ülkedeki değişim ve gelişimin, bu değişim ve gelişimin yarattığı çelişkilerin, insanın iç dünyasında oluşan ikilemlerin yansıtıldığı bir dönem olur.

Dünya edebiyatında Harper Lee'den başka romanlarıyla tanınmış pek çok isim vardır.

“Hastane gövdelerin,
tiyatroy ruhların Őifa kaynağıdır.”

MUHSİN ERTUĞRUL

Tiyatro başta olmak üzere roman, hikâye, masal, şiir gibi bütün edebî türlerde farklı düzeylerde konuşmadan faydalanılır.

Bunlardan tiyatro, tamamı ile diyalog, zaman zaman da monolog anlatım tekniği üzerine kurulur.

Tiyatroda anlatıcı olmadığı için yazar; her şeyi, kahramanı veya kahramanlarını konuşturarak ifade

TİYATRO

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE TİYATRO

1950'li yıllardan sonra sanat ve edebiyattaki yenilikler, tiyatro türünün gelişmesine zemin hazırlamış ve bu dönemde tiyatro türünde verilen eserlerin sayısı artmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'ndeki toplumsal değişimlere bağlı olarak diğer edebî türlerde olduğu gibi tiyatro türünde de konular çeşitlenmiştir.

Bireyin iç dünyasından toplumsal sorunlara, kuşak çatışmasından evrensel konulara kadar pek çok konu tiyatrodaki yerini almaya başlamıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde 1950'li yıllardan sonra:

Bu dönem tiyatro yazarları, toplumun her kesimine uzanmakta; konularını kent, kasaba ve köy yaşamının somut gerçeklerine dayandırmaktadır.

Eserlerinde günlük hayatın içinden kadın, erkek, memur, asker, iş adamı, tüccar, politikacı ve köylü tiplerine yer verirler.

Bu dönemin tiyatro eserlerinde kullanılan açık ve yalın bir dil, somut bir anlatım üslubun belirleyici özellikleri olmuştur.

Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu'nda Tanınmış Yazarlar ve Eserleri

Vedat Nedim Tör

Sanatkâr Aşkı / Hep ve Hiç

Cevat Fehmi Başkut

Ayarsızlar

A. Turan Oflazoğlu

IV. Murat / Kösem Sultan

Turgut Özakman

Töre / Ah Şu Gençler

Refik Erduran

Cengiz Han'ın Bisikleti / Karayar Köprüsü

Necati Cumalı

Nalınlar / Yaralı Geyik

Recep Bilginer

Sarı Naciye / Gazeteciden Dost

Sabahattin Kudret Aksal

Kahvede Şenlik Var / Şakacı

Hurrem Sultan adlı üç perdelik tiyatrosunda dönemin tarihî gerçekliğini bireylerden yola çıkarak vermiştir.

Yazar, saltanat tutkusu olan Hurrem Sultan'ı tüm yönleriyle (annelik, kıskançlık, hırs vb.) yansıtmaya çalışır.

Tiyatrolarında "güç" kavramı üzerinde durmuş, konu olarak özellikle bireyler arasında dar çevrede geçen hâkimiyet kurma gayretini işlemiştir.

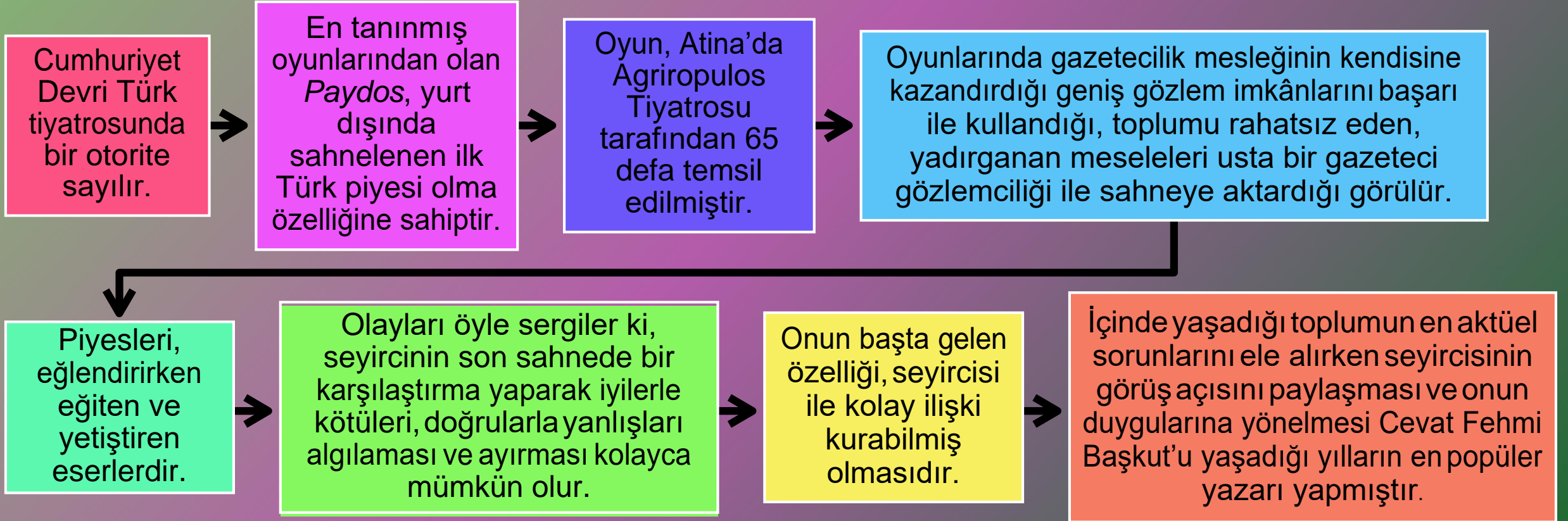

Tanrılar ve İnsanlar, Hurrem Sultan, Kocaoğlan, Yalan, Atçalı Kel Mehmet, Ya Devlet Başa Ya Kuzgun Leşe, Fadik Kız tiyatro türündeki eserlerinden bazılarıdır.

Cumhuriyet Dönemi tiyatro yazarlarından
ORHAN ASENA

**HURREM
SULTAN**

CEVAT FEHİMİ BAŞKUT

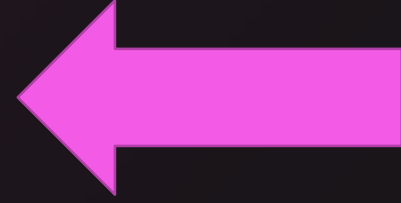

Melih Cevdet
Anday

Aziz Nesin

Sermet Çağın

Ferhan Şensoy

Tiyatrolarında
klasik yapı
genellikle
kırılır.

ABSÜRT TİYATRO

Türk edebiyatında 1960'lı yılların sonuna doğru etkili olan bu tiyatro anlayışında; umutsuzluk, korku, anlamsızlık, topluma ve kendine yabancılaşan insanlar ön plana çıkarılır.

Absürt tiyatro ile birlikte geleneksel tiyatrolarda hem kurgusal hem de anlamsal birtakım değişiklikler görülür.

Bu değişiklikler; gerçekçi zaman ve mekân unsurlarının bazen terk edilmesi, neden-sonuç ilişkisinin arka plana itilmesi, kronolojik zamanın kırılması ve soyutlamalara başvurulması şeklinde sıralanabilir.

GÜNGÖR DİLMEN

MİDAS'IN ALTINLARI

Midas'ın Altınları, *Midas Üçlemesi* olarak bilinen tiyatro eserlerinin ikincisidir. Yazarın bu üçlemesinde yer alan oyunlar şunlardır: *Midas'ın Kulakları*, *Midas'ın Altınları*, *Midas'ın Kördüğümü*.

Güngör Dilmen, kimi zaman tarihten kimi zaman mitolojiden yola çıkarak günümüz sorunlarına uzanan oyunlar ortaya koymuştur. Dilmen; *Midas'ın Altınları*'nda Dionisos'u, keçileri ve Silenos'u olaya dâhil ederek Yunan mitolojisinden yararlanmıştır.

Yazar, 1968'de kaleme aldığı *Midas'ın Altınları*'nda gözü para ve altından başka bir şey görmeyen Frigya Kralı Midas'ın altın tutkusunu konu edinmiştir. Eserde kralın bu tutkusu, önce kendini ve yakın çevresini sonra da halkı olumsuz etkilemiştir. Kral Midas'ın gücünü göstermek için halkı toplamasında halkı da tutkularına alet etme isteği yatar.

Oyunlarında Türkçeyi başarıyla kullanan ve açık, akıcı, şiirsel bir dili olan Güngör Dilmen mizahi öğeleri tiyatro eserlerinde başarıyla kullanmıştır.

Eserinde Midas'ın altına olan tutkusunu, her şeyi altına dönüştürme gücünü elde ettiğinde yaşadıklarını trajikomik bir dille ve kendine özgü denilebilecek bir mizah anlayışıyla vermiştir.

Yazar, oyunlarında genellikle kendisini çevreleyen şartlar içindeki bireyi anlatırken kahramanlarının iç dünyalarını ve gerilimlerini ortaya koymakta da başarılı olmuştur.

Güngör Dilmen, Türk edebiyatında absürt tiyatronun da önemli isimlerindedir.

1

NECATİ CUMALI

YARALI GEYİK

Yaralı Geyik eseri, Cumalı'nın on altı tablodan oluşan iki bölümlük bir tiyatrosudur.

Cumalı'nın kaynağını doğrudan doğruya folklordan aldığı eserde bir tutku, bir hayal peşinde koşan ve eline geçmesi mümkün olan para, koltuk, mevki gibi maddi imkânlarla karşı ideallerini yeğleyen bir avcının hikâyesi anlatılmıştır.

Eserin konusu ile Necati Cumalı'nın meslek yaşamında gösterdiği tavır arasında bir benzerlik bulunmaktadır. Nitekim Cumalı da bir süre yaptığı avukatlığı bırakarak yaşamı boyunca sanatsal çalışmalarda bulunmayı tercih etmiştir.

Tiyatro; Cumalı'nın doğa tasvirlerinin, insanla doğa arasındaki mücadelenin ön planda olduğu ve Avcı Duran'ın başkahraman olarak işlendiği bir karakter tiyatrosudur.

Klasik bir olay dizisinin esas olduğu *Yaralı Geyik* adlı eserde doğa ile insanın iç içe olması nedeniyle dağ, av ve avcılıkla ilgili unsurlar kullanılmıştır.

NECATİ CUMALI YARALI GEYİK

Anadolu insanını sahneye taşıyan Cumalı; halk gerçeklerine ışık tutarken Anadolu'nun kendine özgü renklerinden, hayat tarzından, konuşma ve davranış şekillerinden de yararlanmışır.

Bu unsurlar oyuna canlılık, inandırıcılık, etkileyicilik ve derinlik katmışır.

Sözlü ifadeyi etkileyici ve lirik kılan şiirsel dil, benzetmeler, orijinal söyleyişler de esere içtenlik kazandırmışır.

Konuyu sadece toplumsal ve mahallî nitelikte ele almayı evrensel tema ile birleştiren yazar, başarıyı Anadolu'nun sözlü geleneğinde yaşayan kaynaklara yönelmekle kazanmışır.

Yerli nitelikleriyle dikkati çeken oyunda kişisel sorunlardan toplumsal sorunlara gidiş esastır.

Eserde, bir ideal uğruna bir ömür tüketme konusunu ele alan yazar, Türk tiyatrosunun ilgi alanını genişletmişır. Cumalı canlı, renkli ve farklı kişileriyle tiyatroya yeni bir renk ve soluk getirmişır.